

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvom celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 9. decembra 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifi

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Poglavje o hlapčevski miselnosti

Ko so bile razpisane sedanje volitve in ko je dr. Kramer prosil za sprejem na dr. Mačkov volilni seznam, so imeli mnogi to če že ne naravnost za preobrat, pa vsaj za začetek preobrata v smeri nekega vsaj skromnega priznanja demokratičnega in v zvezi s tem tudi avtonomističnega načela. Kajti demokratično in avtonomistično načelo sta v taki notranji zvezi, da se lahko reče, da ni mogoče eno brez drugega.

Mi smo takoj od vsega začetka kazali in opozarjali na to, da je zveza dr. Mačka z dr. Kramerjem zgolj tehnična — nujen posledek sedanjega volilnega zakona. Če bi tega zakona ne bilo, bi tudi takih nenaravnih volilno-političnih zvez ne bilo, ker bi pač ne bile potrebne. Kajti sedanji volilni zakon je bil od vsega začetka zamišljen tako, naj v vsakem primeru zagotovi vladajočim strujam in strankam večino in oblast, vsako opozicijsko gibanje pa ali sploh zatira ali pa vsaj v največji meri oteži. Nesmiselno je bilo torej pričakovati, da bi utegnil neki volilno-tehnični pritisk vplivati na naše jugoslovenske, da bi se odpoovedali jugoslovenskemu unitarizmu, tej podstavi vse svoje politike.

Kako prav smo imeli, nam dokazuje sestavek v »Jutru« od 1. letošnjega decembra pod naslovom »Dvajset let svobode«.

Sestavek ima v celoti bolj značaj pamfleta kakor trezne, stvarne obravnave. Slovenstvo in njegov boj za samobitnost pobija in riše zgolj od senčne strani. Kar mu hodi v priklad, podčrtuje, a molči o tem, kar bi moglo omajati njegove razloge.

Toda pojdemo po vrsti!

»Jutro« prihaja najprej z »raznimi dogodki« iz l. 1938., ki da nam kažejo, da morebiti le nismo toliko varni, da bi se še v prihodnje »posvečali samo svojemu konjičku«. »Jutro« je pri tem skrajno previdno. Niti z besedico ne označuje tistih

»raznih dogodkov« od bliže, da bi takoj na njegovih besedah in trditvah sleherni bralec lahko preskusil njih pomen in težo za nas. Molči pa o njih zavedno in namenoma. Kajti če bi govoril samo nekoliko podrobneje o njih, bi vsak takoj videl, da so tisti »razni dogodki« nekaj kar najbolj nasprotnega jugoslovenskemu nacionalizmu, da uče zlasti, kako bi bili tisti »razni dogodki« vse manj usodni za bratovski narod, če bi ne bil kakor v slepoti predaleč gnal svojega centralističnega konjička. Da, prav tisti »razni dogodki« niso samo obsodba staplavske jugoslovenske politike, ampak tudi kar najzgovornejše svarilo pred njo, hkratu pa zahteva za vse presodne ljudi, da tudi zaradi koristi naše države z njo čim prej in čim najkorenteje obračunajo.

Kako mali »Jutro« naše osnovne narodne pravice in zahteve, to moramo pa dobesedno ponatisniti, ker bi vsaka nedobesedna ponovitev samo slabila njihov cinizem.

Naša formula, v kateri se izživljamo in za katero trošimo vse svoje energije, je — pleme, jezik — narčeje. Ti dve alternativni sta bistvo vsega našega dejanja in nehanja, kakor da je od teoretične rešitve tega odmišljenega problema odvisna vsa naša nadaljnja usoda.

Če se zastavljamo torej za pravice slovenstva in njegovega oznamenila, slovenščine, je to za »Jutro« zgolj teorija, vprašanje samo pa nekaj odmišljenega, torej nestvarnega. Nestvaren je zagledelj boj Slovencev za slovensko učno knjigo, pri čemer je »Jutro« dalo nehote tistim prav, ki se jim njegova svoječasna borba zanjo ni zdela odkrita, nestvaren je naš boj za pravico slovenskega jezika v uradih, odmišljen je seveda prav tako boj zoper neenakopravnost v političnem in gospodarskem življenju, ki je naraven posledek nauka, da je slovenski jezik in z njim vse slovenstvo nekaj odmišljenega, stvarno nebitnega,

torej nevažnega, ali da govorimo v jutranjem narčeju, nasledek našega »pikolovstva, malotnosti in zagrizenega sektantstva.«

Z drugo besedo, slovenstvo, ki noče zatajiti samega sebe, je nekaj, kar naj izgine, kar je treba »likvidirati tiho in postopno«!

»Jutro« dela in nastopa zoper slovenstvo seveda z neresticami. Zatrjuje namreč, da postaja naša borba bolj in bolj »antikvarska«, češ da moramo posegati v zgodovino po razloge zanjo in da smo v »nazorski antitezi Prešeren-Vraz... zamudili prevažni dve desetletji«, tisti desetletji namreč, ko so nas ljudje umskih kvalitiet kakor Žerjav in Flešič hoteli u-e-diniti pa naše slovensko samobitno življenje zapisati pogin. Ko bi bilo »Jutro« za resnico, bi pogledalo še nekoliko v novejšo našo zgodovino, pa bi lahko tam bralo, da ta odpor zoper vrazovstvo le ni tako »antikvarski«, kakor hoče natvesti svojim političnim ovčicam. Bralo bi namreč, da je veliki slovenski duh nove dobe, Ivan Cankar, odklanjal Vrazovo »ilirsko kolofoktarstvo« še vse bolj odločno, to se pravi že bolj s posmehom, tistim začudenim in srditim posmehom, ki se mu kar neverjetno zdi, da sploh še kdo more na novo obravnavati že davno dognano stvar. In zlasti bi bilo »Jutro« bralo, da ga ni v novejši naši zgodovini resnega, pravega kulturnega človeka, ki bi si tudi samo upal nastopiti za Vraza in zoper Prešerna, pa če je steer še tako nejasen ali šibeek značaj.

Nad vse izvirna pa je tale »Jutrova« trditev:

Med ono Prešeren-Vrazovo antitezo pa med današnjim časom leži že lepo število občenarodnih deklaracij, ki so vse dale prav Vrazu, toda vse to naših papirnatih borec ne moti, oni segajo nazaj preko rešenega problema in vedno znova zastavljajo staro, prastaro in zastarelo vprašanje.

In potem naševa »Jutro« nekaj izjav naših političnih in kulturnih delavcev, ki da so se izrekli za jugoslovensko enotnost. Seveda pa pri tem ne navaja, v kakšnih razmerah so nastale in s kakšnimi namerami so bile podane vse tiste izjave.

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske

»Narodne galerije«

(Nadaljevanje.)

Zaradi dogodkov na občnem zboru leta 1928. je zastala tudi propaganda za »Narodno galerijo«. Dne 1. julija 1927. je bil namreč ustanovljen »odsek za propagando za sklad »Akademije za znanost in umetnost« in za »Narodno galerijo«. Ta odsek je bil težišče društvenega dela in si je postavil za nalogo, da spravi skupaj kakšnih pet milijonov dinarjev, in sicer zato, da dovršimo galerijo, prezidamo prostore in da naložimo kakšna dva milijona dinarjev za osnovni sklad za prihodnjo »Akademijo«, kakršna dva milijona za sklad »Narodne galerije«, da bi se z obrestmi teh dveh zneskov krije tekoče potrebščine obeh zavodov. Ta sklad sem omenjal med drugim v sestavku »Gospodarske potrebe slovenske Akademije za znanost in umetnost« in »Narodne galerije« v brošuri »Naša največja kulturna naloga — Akademija za znanost in umetnost — Narodna galerija«, ki jo je izdala leta 1927. »Narodna galerija«. V nji je bil za uvod priobčen oklic »Slovinci!« z 1. 12. 1926, ki ga je sestavil dr. Izidor Cankar in so ga podpisali zraven škofov dr. Jegliča in dr. Karlina ter obeh velikih županov načelniki vseh političnih strank v Sloveniji, župani avtonomnih slovenskih mest ter predsedniki gospodarskih in kulturnih organizacij; napisala pa sta zanjo tudi dr. Drag. Lončar in prof. dr. R. Nahtigal vsak svoj sestavek. S to brošuro je bila začeta propaganda in smo jo razposlali na vse strani. »Odsek za propagando za sklad AK-NG« je postal središče del društva. Predsednik odseka je bil dr.

Iz. Cankar, podpredsednik jaz, uda sta pa bila dr. Fr. Stele in Fr. Vesel, pomagala bi pa naj takratni društveni predsednik J. Zorman in pa takratni društveni tajnik dr. Fr. Mesesnel. Ker se je napotil dr. Iz. Cankar, še preden je pričel odsek poslovati, na dolgotrajno znanstveno popotovanje, sem vodil odsek do dr. Cankarjeve vrnitve jaz, in sicer od 1. 7. do 24. 10. l. 1927. Začel sem takoj delati, pomagala sta mi pa J. Zorman in dr. Mesesnel. Vrtati sem začel pri ljubljanski mestni občini, da bi izplačala že prej objavljeni znesek 500.000 dinarjev. Mojih kakšnih 50 posredovanj pri takratnem občinskem gerentu, pri najrazličnejših občinskih svetovalcih in pri knjigovodstvu, Zormanova in dr. Mesesnelova številna pota niso imela drugega uspeha, kot neštevne obljube in izgovore. Mariborski mestni občini je Narodna galerija poslala tudi že 9. 2. 1927 prošnjo za znesek 500.000 dinarjev, da bi ga izplačala vsaj v dveh obrokih. Pisaril sem in osebno prigovarjal tudi takratnemu mariborskemu županu dr. Leskovarju, da bi stvar pospešil; nazadnje mi je obljubil, da bo mariborska občina poslala l. 1927. vsaj 50.000 dinarjev. Ker le ni bilo nič, sva se napotila z dr. Mesesnelom skupaj v Maribor, da poženeva stvar pri mariborskem oblastnem odboru in pri mariborski občini. Imela sva sestanek z zastopniki občine in oblastnega odbora. Obljubljeni je nama bilo, da bo vstavil oblastni odbor v preračun za l. 1928. 250.000 dinarjev, občina pa prav ta znesek v preračun za l. 1928., da bo pa občina še l. 1927. nakazala 50.000 dinarjev.

Celjsko mestno občino smo prosili za 50.000 dinarjev in je dr. Mesesnel dobil v Celju obljubo, da jih nam nakažejo. Iz Ptujja, kjer se je trudil dr. Stele za nakazilo, ni bilo odmeva. Ljubljanski oblastni odbor je pa v resnici vstavil, ne da bi ga bilo treba dosti nagovarjati, v preračun za l. 1928. za »Sklad za AK-NG.« znesek 250.000 dinarjev.

»Odsek za propagando« se je obrnil tudi na vse druge, tudi najmanjše občine v Sloveniji s prošnjami za prispevke in je prilagal tudi zgoraj omenjeno brošuro »Naša največja kulturna naloga«. Računali smo, da od slovenskih mestnih, trških in kmečkih občin, brez štirih slovenskih avtonomnih mest, dobimo vsaj 1 milijon dinarjev. Ljubljanski oblastni odbor je še sam priporočil županstvu naše prošnje. Obrnili smo se tudi na tajništvo SLS v Ljubljani in v Mariboru, ki sta obljubila podpirati pri svojih županih naše prizadevanje; prav tako obljubo nam je dalo tajništvo SKS. Poslali smo vloge za prispevek za »Sklad AK-NG« vsem večjim denarnim zavodom v Sloveniji in smo se osebno in pismeno obračali na njihove predsednike in odbornike. Začeli smo se obračati tudi na večja industrijska podjetja. Postavili smo po nekaterih mestih tudi zaupnike, ki so nam obljubili, da bodo obdelovali premožne zasebnike. Trboveljsko društvo smo naprosili za pol milijona dinarjev ter obletavali vse pri nji odločilne osebe; pridobil sem tudi ministra prof. Sušnika, da je naprosil min. dr. Korošca, da je Trboveljski družbi pisal, naj se spomni »Sklada AK-NG«.

V začetku meseca julija 1927. sem pa izvedel, da bodo dobile politične stranke oziroma njih zastopniki, ki so bili udeleženi pri bivši »Kranjski hranilnici«, od ljubljanskega oblastnega odbora za prepustitev Kranjske hranilnice skupaj 2 milijona 849.696 dinarjev. Vrgel sem se z vso silo na to stvar, hoteč pridobiti prizadete osebe za to, da bi vsaj nekaj od tega, kar bi prejele od oblastnega odbora, dale za »Sklad AK-NG«. Najprej sem poskusil pri SLS, ki je imela dobiti 795.348 dinarjev; dr. Božič mi je dejal, da on nima odločati, da pa je SLS še sklenila, da bo dala svoj delež za dijaške ustanove. S predsednikom oblastnega odbora, dr. Natlačenom, je govoril dr. Mesesnel, mu je pa povedal ravno to ter se je skliceval na statut

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Pt. e, Lubla a

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Ni namreč beseda poglavitna, ampak vsebina, ki ji je dana ali ki ji jo dajejo njeni poklicani ali nepoklicani razlagalci. Saj se je moglo zgoditi, da je samo »Jutro«, da je celo »Pohod« morali zavracati nekatere pregoreče preroke »nacionalnega edinstva«, kakor Petra Bulata. Res pa obema prav radi priznamo, da nista storila tega iz kakih načelnih in stvarnih pomislekov, ampak samo, ker so ti preveč na glas razodeli svoje Slovencem in slovenstvu škodljive in sovražne načrte in tako motili naklepe drugih, ki se jim je zdelo, da bo stapljaška pot zložnejša, če pojde najprej čez naše od jugoslovenskega centralizma uničeno gospodarsko življenje in s tem popolnoma zlomi našo odpornost.

Kajti beseda enotnost ima pač zelo raztegljivo vsebino. Na vseslovenskem zborovanju l. 1908. v Pragi je rekel Čeh Krejčí, da je mogoče govoriti o enem slovenskem narodu. S tem je pač hotel poudariti posebno jezikovno sorodnost slovenskih narodov. Toda zaradi tega ni prišlo Krejčiju samemu, ni prišlo nobenemu drugemu Čehu na misel, da bi se začel stapljati s Poljaki in Ukrajinci ali celo Rusi v »severoslovene«, in še manj je prišlo kaj takega na misel Poljakom ali Ukrajincem, ki se narobe prav uspešno branijo zoper »narodno enotnost« tako s Poljaki kakor z Rusi. Prav tako še zdaj ne mislijo na kako stapljanje Bolgari, ki so vendar še za nekaj stopenj bolj južni Slovani, kakor mi Slovenci. Čehi so sicer nekaj časa pridigali narodno enotnost Čehov in Slovakov na način, ki je bil kakor fotografski posnetek nauka naših edinstvenikov. Kako je praktično izvajanje tega nauka sicer res škodovalo Slovakom, a prav tako tudi Čehom, o tem pripovedujejo »razni dogodki 1938. leta«, in »Jutro« bi storilo dobro, če bi šlo vase ob njih. Sicer bi pa na tem mestu samo spet kedaj ugotovili, da taki nauki rode v političnem življenju samo imperializem enih v škodo drugih, da bude pri teh drugih zato nujno nezaupanje in sovražstvo, in da je to nezaupanje tudi poglavitni vzrok, da ne more priti med slovanskimi narodi do tiste skupnosti in vzajemnosti, ki jo nalagata sorodstvo in sosesčina, in ki bi jim omogočala, da uspešneje branijo svoj obstoj in svoje koristi. Tako smo pa spet kedaj

»Kranjske hranilnice«, ki da določa, da se ima premoženje »Kranjske hranilnice«, kadar likvidira, porabiti za humanitarne namene. Nato sem šel 10. julija 1927. sam k načelniku SLS, dr. A. Korošcu, ter mu razložil natančno celo zadevo. Odgovoril mi je, da bi bil on za svojo osebo za to, da bi vseh 795.548 dinarjev, s katerimi ima razpolagati SLS, pripadlo »Skladu AK-NG«, da ima pa o tem odločati ljubljanski oblastni odbor in zato v ti stvarni nima besede. Obrnil sem se potem na zastopnika SKS Alb. Prepeluha, da bi SKS nanjo odpadajoči znesek 531.395 din poklonila »Skladu AK-NG«. Prepeluh je pa moj predlog popolnoma in hladno odklonil. Načelnika SDS, dr. G. Žerjava, je obiskal J. Zorman, in ga prosil, da bi SDS znesek 265.116 dinarjev dala »Skladu AK-NG«. Dr. G. Žerjav je dejal, da bo šel ta denar za različna društva SDS, ne pa za »Sklad AK-NG« in je tako Zorman na kratko odpravil. Zastopnik socialistične stranke, A. Kristan, je dobil 66.279 dinarjev in je s tem denarjem sam razpolagal. Edina odbornika »Kranjske hranilnice« dr. Vl. Ravnihar in dr. Jenko, ki sta kot zastopnika NRS dobila 132.558 dinarjev, sta dala za »Sklad AK-NG« od tega zneska 52.000 dinarjev. Ker sem tako slabo naletel pri navedenih strankinih zastopnikih, sem se obrnil na zastopnika nemških odbornikov »K. hranilnice« Jos. Luckmanna, čes da bo kot potomec stare ljubljanske rodovine razumel vsaj krajevni pomen »Sklada AK-NG« za Ljubljano, ki bi z »Akademijo« in »Narodno galerijo« veliko pridobila. Luckmann me je z zanimanjem poslušal — razpolagati so imeli on in njegovi tovariši z enim milijonom 259.000 dinarji — ter dejal, da obžaluje, da sem se prepozno zglasil, ker so njegovi tovariši že sklenili, da ves ta denar odstopijo novemu društvu za podpiranje revežev. Tako se je končala zadeva s »Kranjsko hranilnico«. Če bi dale vse stranke svoje deleže za »Sklad za AK-

doživeli žalostni nastop Poljakov »ob raznih dogodkih 1938. leta«, ko navsezadnje že mešetarijo za odstop slovanske zemlje mongolskemu narodu, ker mislijo, da se bodo tako lažje branili zoper slovanske Ukrajince v lastni državi in zunaj nje, ki hočejo svojo pravico. Odveč je pri tem pripominjati, da bi se ob enakih pogojih ta poljski primer prav lahko in prav gotovo ponovil vsaj pri vsakem takem slovanskem narodu, ki nasproti drugim zatajuje načelo demokracije in enakopravnosti. In če pri tem kaj želimo, tedaj želimo samo to, da bi nam bližnja zgodovina z usodnim primerom ne potrdila v dejanju resničnosti naše trditve.

Il koncu omenja »Jutro« naše klavno politično vodstvo ob prevratu, ki nam je prizadejalo toliko škode s svojo naivnostjo, lahkovernostjo in pasivnostjo.

Res, ne bo vesela zgodovina tiste dobe, ko bo kedaj napisana. Prav je, če se pri tem zmeraj znova poudarja in kaže na vzroke, ki so nas priviedli v polom. Res je tudi, da so bili tega poloma krivi pripadniki vseh naših struj in strank, eni bolj, drugi manj. A res je tudi, da je botrovala vsem takratnim slavnim voditeljem našim hlapčevska miselnost in v navidezni ali resnični zaskrbljenosti »za narodov blagor« odirala ta narod od sodelovanja, pa ga s svojimi sklepi postavljala pred dovršena dejstva.

Res, hlapčevska miselnost je bila tista, ki je dušila v nas voljo, postavila se na lastne noge, tista klavna miselnost, ki jo je rodilo stalno vtepanje ponižnosti in manjvrednosti zaradi našega malega števila v slovenskih glavah. Zgrozil se je podložnik, kaj bo, če ne bo dobra mati Avstrija skrbelo več za nas, pa ni vedel kaj početi z našo svobodo. Še več, takoj je šel krošnjariti z njo, pa jo ponujal dober kup drugam pod pogojem, da ne zgubi službe velikega hlapca. Da bi utegnil naš narod tudi hoteti ostati svoboden, se mu še zdelo ni. In če bi človek za tiste čase o čem dvomil in ugibal, tedaj kvečjemu o tem, kje je bilo hlapčevske miselnosti več, ali pri tistih, ki so zdihovali za Avstrijo, ali pri tistih, ki so licitirali za pravkar pridobljene pravice svobodnega naroda in jih odna-

Furlansko vprašanje

Značilna razprava v geografskem mesečniku »Universo«. — Nasledci proglasitve romaunščine za četrti švicarski jezik.

Pod tem naslovom beremo v »Istri«:

Nacistična Nemčija je postavila tezo o nemštvu (Deutschtum), po kateri tvorijo vsi Nemci na vsem svetu ne glede na to, kje bivajo, eno samo enoto, in se je začela tudi dejansko zavzemati zanje in ščiti njihove pravice. Nasledek tega nemškega stališča je bila priključitev Avstrije in razkosanje Češkoslovaške. Spričo te teze in še bolj v očigled njenega praktičnega izvajanja je naravno, da je nastala proti njej tudi reakcija. Kot tako moramo imeti načrt Švice, razglasiti švicarski nemški dialekt za poseben jezik, različen od nemškega, da bi tako zavrnila morebitno nevarnost.

Da ni ta načrt samo izrodek fantazije, temveč da

NG« (v tem primeru bi se tudi pripadniki Josipa Luckmanna ne bi mogli odtegniti in bi bili moralno prisiljeni dati, če ne vsega, pa vsaj kakšno tretjino njim pripadajočega zneska), bi bila skupaj s Hribarjevima poklonitvama in s prispevki Zbornice TOI, Kollmanna, Vodnika, Trboveljske družbe, slovenskih avtonomnih mest in oblastnih odborov ter še novih velikih darovalcev, ki bi se gotovo oglasili, če bi propagando pravilno vodili naprej, že leta 1927. zagotovljena tvarna stran »Narodne galerije« in »Akademije za znanost in umetnost«. Nabranih bi bilo, če ne pet, pa vsaj štirje milijoni dinarjev. Če bi bil na primer Ivan Hribar odločeval pri likvidaciji »Kranjske hranilnice«, bi bila stvar gotovo uspela. Tako pa še danes ni zaradi pomanjkanja denarja »Narodna galerija« tako dovršena kot bi sicer lahko bila in je bilo zamujenih posebno pri nabiranju umetnin precej priložnosti, ki se ne bodo več vrnile.

Nato sem začel še s Severno Ameriko. Tisti čas je prišel v Slovenijo znani vodnik clevelandskih Slovencev dr. F. J. Kern, mož, ki ima veliko misla ne le za gospodarstvo, ampak tudi za kulturne stvari. Pridobil sem ga lahko za stvar. Prosil me je, da bi »Narodna galerija« oziroma odsek za propagando stopil z njim v stalen stik. Izročil sem mu naše propagandno gradivo. Če se je pa kdo po zgoraj opisanem obnem zboru leta 1928. zanimal zanj, ne vem, najbrž se pa ni. Na mojo prošnjo je dr. Ivan Černe, ko je bil leta 1927. v Severni Ameriki, obiskal nekaj slovenskih ameriških bank in »Kranjsko slovensko katoliško Jednoto« ter jih podučil o ustanavljanju »Narodne galerije« in »Akademije za znanost in umetnost«.

Začeli smo pisati propagandne sestavke za vse časnike ter smo si delo razdelili dr. Fr. Stele, J. Zorman, dr. Mesesnel in jaz. Časopisi, predvsem tisti, ki so bili pri SLS, so radi priobčevali naše propagandne sestavke, le tisk SDS se je obnašal

šali drugo za drugo, samo da so mogli kot valpti vladati nad našim narodom, ki jih je odklanjal.

Pravilno piše »Jutro«, da v tistih usodnih dneh »ravno vrhovi niso bili kos položaju«, a pravilno ne dela, ko navaja dejanja, zamolčuje pa imena. Menda hoče v javnosti narediti vtisk, ko da so bili sami preklicani »slovenoborci« tisti grešniki. Res pa je seveda, da so sami jugoslovenci krmarili našo narodno ladjo ob prevratu. Kot pravega jugoslovencu je ravno »Jutro« večkrat slavilo moža, ki je preševal vreče moka, ko je bilo treba zasesti Koroško, in Ivan Hribar, ki je imel vsaj nekaj odločnosti in sprevidnosti za politično dogajanje, je bil od jugoslovenov potisnjen v stran. »Jutro« navaja besede »nekega odličnega državnika tedanjega časa«, ki da je dejal, da bomo na severni meji dobili toliko Nemcev, kolikor jih bomo mogli prebaviti. Pa ne da bi bil ta »odlični« državnik dr. Žerjav, ki je prav tako dejal v tistih dneh, da si bomo na severu začrtali svoje meje sami? Že istost misli bi govorila za to. Ne glede seveda na dejstvo, da bi se resničnost te pristno jugoslovenske napovedi na iznenadljiv način ujemala tudi z drugimi Žerjavovimi prerokbami, kakor na primer s tisto, kako bo v centralizmu uspevalo slovensko gospodarstvo.

Da jutranjika v srce boli boj Slovencev proti škodljivi tuji jezikovni navlaki, da skuša smešiti slovenski boj za narodno samobitnost, da se vne-ma za manjvredno hlapčevsko miselnost, ki je zanj korenina, »po kateri je ves pretekli čas pri-tekala energija za odpor v neenakem boju« — vse to je seveda popolnoma v slogu jugoslovenskega nacionalstva, in stvari so že preveč in pre-daleč dognane, da bi jih bilo treba še kedaj raz-lagati presodnim ljudem. Prav pa je storilo »Jut-ro«, da jih je ponovilo ravno v teh dneh, kajti ljudje so pozabljivi in bi utegnili misliti, da so se jim navsezadnje jugoslovenci še odrekli, ko ne-kaj časa niso govorili o njih.

In tako je dobro. Tista kriva vera pa, ki so jo oznanjali nekateri, da bi bila namreč jugoslovenska politična tovarišija postala zdajci bojevnica za slovenstvo in njegovo pravico, je s tem jutranjim sestavkom tudi za preproste duhove dovolj omajana.

utegne prej ali slej postati dejstvo, potrjuje prece-denčni primer.

Saj je Švica pred kratkim razglasila reto-romanski dialekt (romaunščino), ki ga go-vore prebivalci zgornje doline Rena in Inna, za četrti enakopravni jezik poleg francoščine, italijanščine in nemščine.

S tem je hotela švicarska republika očitno udarec, ki ji je pretel z juga. S tem pa ni samo pa-ralizirala italijanske aspiracije, temveč je obrnila celo ost proti napadalcu. Kajti z razglasitvijo omenjenega dialekta za jezik, se je sprožilo novo vprašanje, ki je moralo vzbuditi vso pozornost Italije. O tem priča članek »Ali obstoji ladinska dialektna enotnost«, ki ga je spisal Francesco Cocconi za letošnjo julijsko številko geografskega mesečnika »L' universo«, ki ga izdaja vojno-geografski institut v Firencah. Z razgla-

pasivno, posebno pa ljubljansko »Jutro«, ki se je propagande za »Narodno galerijo« in »Akademijo za znanost in umetnost« vedno otepalo, takrat in tudi pozneje, čeprav so jo pisali in mu jo pošiljali ljudje, ki so imeli z »Jutrom« dobre osebne zveze! Ni čudno, ker je šlo za eno izmed poglavitnih slovenskih zadev in tedaj za »separatizem«!

Ko se je vrnil dr. Cankar v Ljubljano, je pre-vzel on vodstvo odseka za propagando in je po-skušal organizirati delovne odbore v večjih slo-venskih krajih, da bi nabirali denar in širili prop-agando za »Sklad AK-NG«. Tako so bili ustanov-ljeni delovni odbor v Škofji Loki, v Radovljici, na Bledu, na Vrhniki, v Žalcu, v Kamniku, v Metliki itd. Odsek je stopil v stik tudi z vseučiliškimi di-jaštvom, še posebej sta pa poskušala dr. Cankar in Zorman pritegniti ženska društva, da bi začela propagando med ženstvom in drugod. Nekaterih sej odseka za propagando so se udeleževale tudi znane ljubljanske dame, gospe dr. Tavčarjeva, dr. Majaronova, Leskovčeva in druge, in je imel dr. Cankar namen, da bi sklicale dame vsa glavna ženska društva, iz katerih bi bil ustanovljen po-tem posebni delovni (akcijski) odbor. Vseučiliščno dijaštvo naj bi prirejalo po deželi predavanja s skioptikonom, osebno nabiralo prispevke za »Sklad AK-NG« in obiskovalo tudi občinske predstojnike in odbornike v svojih domačih krajih, da bi ob-čine povsod vstavljale v svoje preračune zneske za »AK-NG«. V mariborskem gledališču je odsek za propagando priredil 21. decembra 1927 javno predavanje o »Narodni galeriji« in »Akademiji za znanost in umetnost«; predavala sta msgr. Steska in dr. Lončar, ko je prej Maribor obiskal dr. Me-sesnel in poskušal organizirati krajevni odbor. Obljubila sta general R. Maister in njegova so-proga, da bosta leta 1928. organizirala veliko prop-agandno prireditev za »Sklad AK-NG« v Ma-riboru.

(Dalje prihoduje.)

sivtijo romaunščine za jezik je zopet oživelo vprašanje, ali so romaunščina, ki jo govorijo v Švici, ladinsčina, ki je v rabi v nekaterih delih Južnega Tirola, in furlanščina del italijanskega jezikovnega kompleksa ali pa tvorijo posebno jezikovno skupino zase.

Če so kakorkoli taka jezikovna enota, potem utegne to dejstvo imeti tudi daljnosežne politično geografske posledice.

Tega se zaveda v svojem članku tudi Cocconi, ko razgrinja problem s temi besedami:

»Vakdo razume, kaj bi za našo italsko enotnost pomenilo že samo tiho priznanje, da se mora približno 550.000 Furlanov, ki stražijo, zavedajoč se svoje odgovornosti, našo vzhodno mejo, šteti v narodno jezikovnem pogledu kakor drugorodci (allogeni), podobno kakor drugojezična ljudstva, ki so se naselila v Piemontu, v Julijski Krajini in na Južnem Tirolskem... Če so romaunščina, ladinsčina in furlanščina resnično enota zase,

potem morajo znanstveni zaključki, po katerih so se prebivalci kantona Graubündna odtrgali od italijanskega kompleksa, veljati tudi za ostali dve skupini to stran Alp, ki sta po številu trinajstkrat večji od prve.«

Ker so Furlani naši mejači na zahodu, mora vprašanje zanimati tudi nas. Zato ga hočemo tu vsaj v glavnih obrisih začrtati.

Romanski dialekti, ki jih govori prebivalstvo Retijskih Alp, in ki se bistveno ločijo od italijanščine, so bili učenemu svetu znani že v začetku prejšnjega stoletja. Na sorodnost teh dialektov z ladinskimi dialekti v Južnem Tirolu je prvi pokazal l. 1852. Josef Haffer. L. 1870. pa je Christian Schneller opozoril na sorodnost s furlanščino. To vzporejanje je v naslednjih letih proučeval Graziadei Ascoli v svoji knjigi »Saggi ladini«. Zaključil pa je te ugotovitve l. 1888. profesor romanskih jezikov na innsbruški univerzi Theodor Gartner.

Za dialekte, ki jih govore v Graubündnu, v Švici, se je udomačilo ime »romaunč« (tudi »ramonč«), za dialekte v Engadinu na Tirolskem pa ime »ladin«. Za vse tri dialektne skupine je Ascoli predlagal ime »ladinski dialekti«. Gartner pa je bil proti temu imenu, češ da se z njim označuje samo ožja dialektna skupina v Engadinu in da se rabi tudi za jezik španskih Židov. Zato je bil za izraz »retoromanski dialekti«. S tem izrazom so Švicarji že prej označevali romaunščino, pozneje pa tudi dialekte v Engadinu, in furlanščino. Retijci so se namreč imenovali romanski prebivalci Graubündna, ko so se združili z ostalimi švicarskimi kantoni. Na tem ozemlju je bila v starih časih rimska provinca Retija, ki je segala proti jugovzhodu do gorske skupine Sella. Retijci sami pa so bivali gotovo še daleč preko tega gorovja proti jugu.

Zato bi bilo od Gartnerja izbrano ime primerno za Romaunce in Ladince, ki tvorijo danes dva docela ločena jezikovna otoka. Ta izraz pa bi bil upravičen tudi pri tretji skupini, pri Furlanih, katerih ozemlje ni

bilo nikdar v retijski provinci. Za to ne govori samo jezikovna sorodnost, temveč tudi zgodovinski razlogi.

Po Budinszkem, Czoernigu in Mommsenu je namreč verjetno, da so se v Furlaniji, ko so jo bili opostošili Huni in Goti, naselili Retoromani s Tirolskega, na katere so pritiskali s severa Nemci.

Romaunci, Ladinci in Furlani bi bili potemtakem potomci starih Retijcev. Toda kakor ni francoščina jezik prednikov sedanjih Francozov, namreč Frankov in Galcev, tako tudi omenjeni trije jeziki niso identični z retijskim jezikom. Retijci in njihovi sosedje: Kelti, Germani in morda še drugi, so v teku časa latinščino severne Italije po svoje predelali, tako da so nastale te tri ločene dialektne skupine. Nasprotno Nemcem in Slovcem so njihove meje ostro začrtane, nasproti Italijanom pa opažamo postopne prehode v italijanske dialekte.

Že pred vojno so bile razne struje v teh romanskih skupinah, ki so stremele za tem, da postane iz njihovega dialektla pravi jezik.

Marsikje je prihajal impulz v tem smislu tudi od zunaj. Omenim naj samo nemško organizacijo »Tiroler Volksbund«, ki je izdajala v ladinskem jeziku mesečnik »La difesa del Tirol«.

Sedaj se je vprašanje enotnosti teh dialektov zopet razplamtelo. V bistvu gre za dve ločeni vprašanji: 1. ali tvorijo te tri dialektne skupine resnično neko samostojno enoto, ločeno od severnoitalijanskih dialektov, in 2. ali so res Furlani potomci Retijcev, ki so se preselili s tirolskih hribov v nižavo?

Prizadevanje Italije gre za tem, da zanika uteme-

ljenots prve in druge hipoteze. Cocconi navaja v tem pogledu zlasti novejša dela Carla Battistija in Carla Salvionija, ki sta oba Ascolijeva učenca. Njuna naloga je sedaj, da pobijata tezo, ki jo je postavil njun učitelj. Na podlagi teh razprav, ki po našem mnenju nikakor niso še definitivno zaključile vprašanja, kajti narekoval jih je namen,

da pride Cocconi do zaključka, da Italija ne more priznati razglasitve romaunščine za četrti švicarski jezik.

»Kajti,« nadaljuje Cocconi, »ako bi tudi mi pristali na znanstveno tezo, po kateri je bernska vlada sprejela zakon, da Ladinci niso Italijani, bi s tem sami tudi priznali, da obstoji v naši nacionalni skupnosti znaten del ljudstva, ki vsaj v jezikovnem pogledu nima značilnosti totalitarne kompleksa«. Prav ta del pa meji na naše slovensko narodno ozemlje in ga loči od pravega italijanskega.

Priznati moramo, da je bil Cocconi v pogledu jezikovne meje med Slovenci in Furlani še dokaj pravičen, pripetila pa se mu je, kakor je razvidno s karte pomota

Kanalsko dolino je namreč označil kot slovensko ozemlje s furlansko infiltracijo, medtem ko je resnično slovensko ozemlje z nemško infiltracijo. Le v povojni dobi je opaziti tudi furlansko in italijansko infiltracijo.

Furlanski problem je torej zopet na dnevnem redu in nikakor ni še zaključen. Mi kot neposredni sosedje bomo z največjim interesom sledili njegovemu nadaljnemu razvoju. — P. P.

Opazovalec

Za slovensko jezikovno omiko

Ko se je naš jezik oblikoval, so zavzeli slovenski omikani ljudje pravilno stališče, da mubodi podstava vsepovsod živi ljudski jezik. Njegovo besedišče je bilo treba dognati, zbrati in urediti, pa ga tako napraviti dostopnega vsakemu. Šele v drugi vrsti, in kadar res ni domače besede, naj se rabi tujka. Pri tujkah pa naj imajo prednost sorodne besede iz slovenskih jezikov, to je take, ki so prvič res slovenske, drugič pa zaradi svojega slovenskega izvira in sorodnosti tudi slovenskemu človeku zlahka umljive.

Profesor Albert Sič je napisal za »Življenje in svet« od 28. p. m. sestavek zoper spakedranke in za čiščenje našega jezika. Mi, ki smo bil za to delo od vsega začetka, pozdravljamo vsako tako prizadevanje. Kajti jezik je bistveno oznamilo vsakega naroda, našega slovenskega pa še v precej večji meri, kakor drugih. S tujimi besedami našejmljeni jezik izgublja svojo izrazitost in s tem svoj značaj. To pa seveda ne more dobro vplivati na značaj naroda samega, ki mu je jezik najvišje oznamilo. Sicer pa lahko vidi vsak v naši zgo-

dovini, da je bila doba čiščenja jezika tudi doba našega prebujenja. V dobah pa in pri ljudeh, ki so zanemarjali našo govorico, so bile tudi naše narodne pravice zapostavljane in izdajane.

Delo profesorja Siča je torej vse hvale vredno. Škoda le, da je popolnoma enostransko, kajti vsi primeri spakedrank so vzeti iz nemškega in deloma laškega jezika. Za velik del njih se celo lahko reče, da so že dokončno zginile od naše govorice. Danes imajo le bolj nekakšen jezikovno-zgodovinski pomen. Že celo pa je knjižna slovensčina s temi tujkami davno obračunala. Velikanska večina njih se razen tega prave ljudske govorice tako in tako ni dotaknila. V rabi je bila le bolj pri polizobraženstvu mest, tistem polizobraženstvu, ki se prav zaradi svoje polovičarske izobrazbe ni nikoli dobro in pravilno zavedalo nalog slovenskega človeka in slovenske omike. Zato tudi ni imelo nikoli pravega čuta za slovenski jezik.

Toda komaj smo očistili knjižno slovensčino ene vrste tujk, že so začele prihajati druge. Tudi te je uvajalo in širilo polizobraženstvo, čeprav z druge strani. Bili so to ponajveč časnikarji, deloma tudi uradniki in trgovci. Svojega jezika niso

Viktor Smolej:

Razgovor s poljskim židom

Brzovlak iz Poznanja proti Berlinu, iz Poljske v Nemčijo. Na mejni postaji je financar nekemu mlademu fantu — prisodil sem mu leta akademskih študijev — premetal in pretaknil vse kovčke, torbe in knjige, mu šel gledat celo v čevlji in nogavice ter mu razvlekel vse, češ, ali nima mogoče kje skrit kakšen denar. Našel ni nič. Ko je odhajal, se je ostalim potnikom v oddelku dobrovoljno nasmehnil, češ, pa sem ga.

Pozneje, ko sva se z mladim fantom vozila skupaj že nekaj ur in gledala skozi isto okno, me je nagovoril nemški: »Vi se peljete v Jugoslavijo?« Slišal je namreč moj pogovor s carinikom. Nato sva govorila po poljsko, jaz kolikor sem znal, on kot rojen Poljak. Na berlinski postaji na Friedrichstrasse sva še ostala skupaj in čakala, da se odpeljeva dalje na postajo Anhalter, odkoder bi potem odšla vsak na svoj konec.

»Kam se vi peljete?«

»V Basel«, mi je odgovoril. »Poznam Berlin in vem, kako je bilo prvič. Stal sem v tem vrvežu in se nisem znašel. Tedaj me je stražnik opozoril, naj z nikomer ne govorim in se ne spuščam v pogovor, ker bi me utegnil ujeti kakšen skrit tip in me pošteno ociganiti.«

»Študirate v Švici?«

»Ne več. Končal sem medicino in sedaj tam prakticiram. Poleti odidem v Maroko, kjer imam neke sorodnike po daljni materini strani. Treba je iskati dela.«

Sedela sva skoraj dve uri v prenatrpani berlinski postajni restavraciji. Zunaj so od časa do časa zaigrale godbe; odhajali so izletniki iz Berlina na deželo ali se iz centra na deželo vračali. Govorjenje v zaprti veliki dvorani je včasih prevpila pesem, ki je prihajala s peronov. Bila je udaren marš, preskakujoč iz nižave v višino, poln udarcev s pestjo in nogami.

»Ein Volk marschieret«, sem dejal.

»Kako vam ugaja taka pesem?« je vprašal z nekoliko bridkim humorjem.

»Kako?« sem iskal besed, saj vendar nisem vedel, koga imam pred seboj. A po dotedanjem pomenku se mi je zdel tovariš odkrit in sem mu odkrito povedal: »V Češko-Slovaški, na Poljskem in na Dunaju in tu tudi imam tesnoben občutek. Neka teža visi nad vso srednjo Evropo... Odmev trdih korakov, ki je okamenel v zraku...«

Najih pogovor je bil tih. Za mizami so v isti dvorani sedele številne uniforme, ki so se od časa do časa zamenjale z novimi.

»Zakaj pa odhajate v Maroko? Ali ne hoste odšli domov na Poljsko?«

»Rajši bi tja. Toda, veste, jaz sem Žid.«

Res sem bil presenečen. Ni kazal kaj takega. Le ko sem ga sedaj prav pozorno pogledal, se mi je zdelo, da bi oči in obrvi nad njimi mogle biti židovske.

»Ne, res si ne bi mislil, da ste Žid. Pri nas jih namreč ni, v Sloveniji, oziroma jih je tako malo, da niti ne štejejo. Zato nimamo problemov, kot jih imata Nemčija ali Poljska.«

»In kako sodite o ravnanju z nami?«

»Zdi se mi, da je boj proti židovstvu prekoračil meje človeške razsodnosti. To že ni več boj iz samooprambe, to je že boj človeka proti človeku. Sovražstvo proti vam je preseгло naravne meje.«

Potlej se je razgovoril on sam.

»Poglejte si Poljsko! Saj smo del te dežele, saj smo tam že stoletja in stoletja. Ali nimamo pravice do poljske strehe? Naša tragika je v tem, da smo narod brez zemlje, brez tal. Nikamor ne moremo iti, vsakdo nam odreka prostor pod soncem. Nekateri naši hodijo v Palestino, toda ali je to bolj naša dežela kot recimo Poljska, v kateri živimo nepretirano pet sto let? Kolikor družinska kronika ve, so vsi naši predniki delali na poljskih tleh. Sedaj nam to zemljo odrekajo... Jaz sem Poljak. Študiral sem najprej matematiko na poljski univerzi, pa mi ni bilo mogoče vzdržati. Dobbiesedno so me metali iz klopi, in če sem se usedel tudi v zadnjo. In to vsak dan in neprenehoma. Ni-

sem mogel drugače, kot da sem se umaknil. Saj mi je tudi bilo jasno, da bi službe na državni gimnaziji ne dobil. Mogoče kje na židovski. Sam sem študiral na državni ves čas, a tudi že na srednji šoli je bilo ozračje prav tako zastrupljeno s sovražstvom proti nam. Pustil sem matematiko in šel študirat medicino. A tam je spet numerus clausus, in preden bi po čakaniu prišel na vrsto, bi minila leta. Moral sem torej oditi v tujino. Tako sem v Švici končal študije. A kaj potem? Ko sem hotel nostrificirati svoje študije, mi tega niso storili. Čakal sem nekaj let, če bi mogoče le šlo — potem sem moral spet oditi z doma, drugam. Domá nimam kaj iskati, a kruha moram imeti, zato ga iščem v tujini. Sedaj, ko končam prakticiranje v Švici, se odpeljem v Maroko. Če bi doma že pričakal in si kupil nostrifikacijo, bi moral potem še čakati na pripustitev k prakticiranju, po prakticiranju bi moral čakati na dovoljenje za zasebno prakso. In vse to bi zahtevalo leta in leta.«

Pritrdil sem mu: »Sam sem na Poljskem videl, kako delajo z vami. Voznik električne železnice je pognal voz, tik ko je star Jud pritekel ves upehan do stopnic in hotel vstopiti. In v parku v Varšavi je sedel star Jud na klopi in bral časopis. Prišel je mlad človek in z nogo brenil od spodaj navzgor v njegov časopis. In Jud je mirno vstal in odšel.«

»Prav, da vidite sami«, je bil očitno vesel. »In ti ljudje vam govorijo o krščanski ljubezni! Če se skrivajo za Kristusa, ki je bil Jud, zakaj ne delajo tako, kakor je učil? Ne, ravno nasprotno! Izzivajo sovražstvo in ga netijo proti nam. In vendar: kaj hočemo mi drugega kot živeti? Nočem opravičevati svojih ljudi, ki so brez dvoma veliko krivi za to sovražstvo, toda kam naj gremo, kaj naj počnemo, če nam vnaprej nič ne verjamejo in nam podtikajo slabe namene? Moj oče, kar obstoji Poljska, ni še imel enega samega dela! Pod Rusijo je bil lastnik velikega stavbnega podjetja, sedaj to stavbno podjetje sploh ne dobi dela. Licitacije razpišejo v skrajšanem roku, in ko prideš tja s ponudbami, je delo že oddano... Moj brat je inženjer, toda že dvanaest let je doma in ni imel še niti enega dela. Sedaj bo začel študirati pravo

Najboljše šivalne stroje

ADLERza dom in obrt ter posamez-
ne dele ter kolesa kupite pri**PETELINC**

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v
umetnem vezenju brezplačen

poznali. Razen tega pa je bil prav zaradi njihove pomanjkljive izobrazbe tembolj pri njih razvit nagon posnemanja in zgledevanja pri tujcih.

Slovenski jezikoslovci so že večkrat ugotovili, da je časniška slovenščina najslabši jezik. A prav tako so tudi ugotovili, da ima v veliko škodo slovenske omike ta najslabši jezik kar največji vpliv. Je pač tako, gniloba se zmeraj laže in hitreje širi, kakor zdrava stvar, ki zahteva vestnosti, znanja, čista odgovornosti in — sposobnosti. Razložek med časnikarji in drugimi polizobrazenci pri kvarjenju našega jezika je bil samo ta, da so ti pobirali besede za tujo gospodo in birokracijo, oni pa so se »uzmat učili« največ od »bogmejev na meji Otomanov«, pa tudi seveda drugod, če je priložnost in nevednost tako nanesla.

Časnikarija je delala torej po istih načinih, kakor mestne kuharice s svojim kuheljajem, le da še v vse večjo našo škodo. Kajti zarila se je s svojim slabim jezikom v urade, v šolski pouk, pri bolj površnih pisateljih celo v knjige. Ker so bili ti ljudje seveda tudi jezikovno neizobraženi, so jemali vse za pristno slovansko blago, kar so ujeli v kakšnem hrvaškem ali srbskem časniku. Tako smo doživeli neverjetne stvari, da so nam od Srbov prevzete turške, arabske ali madžarske besede vsiljevali kot slovanske, slovenske pa, ki so bile obenem slovanske, so pa spodrivale z njimi. Samo majhen, a zato tem bolj zgovoren primer izmed mnogih, ki smo jih tudi v našem listu že navedli. Slovenska beseda gotov je tudi slovanska, lepo zveni in nedvoumno oznamuje. Pa je staknil tak polizobrazen prepisovalček na Hrvaškem neke besede siguran, ki se mu je že kot tujka od sile imenitna zdela. In je kakopak sklenil, da z njo »obogati« našo slovenščino. Seveda se mu je v njegovi nevednosti zdela ta beseda hudo slovanska, in prav lahko je mogoče, da je celo dvomil nad slovanskim značajem prilastka »gotov«. Res pa je seveda ravno narobe, hrvaški sigurne je

marveč natančno istega izvira kakor naša tujka žiher, le da bi imela ta zadnja pri nas navsezadnje precej starejšo domovinsko pravico — čeprav tudi tej te pravice ne mislimo priznati.

Še v večjo škodo naše jezikovne omike je pa vtihotapljanje takih besed, ki naš jezik in njegovo izrazitost samo okrnjujejo in obubožujejo. Tudi v tem pogledu smo že navedli v našem listu dovolj zgledov, kakor na primer uvajanje hrvaške besede plavač za plavalca, medtem ko pomeni pri nas plavač pač le slabega plavalca.

Tu naj bi prijel za pero vsak, ki mu je res za čistost našega jezika. Široko je polje, ki se bohoti plevel po njem. In mnogo dela bo treba za jezikovne plevce. A plačilo bo zato bogato: cvetoče polje slovenske narodne in ljudske omike.

Volilna shoda min. za notr. zadeve dr. A. Korošca

V nedeljo 4. t. m. je imel po uradnih poročilih minister za notranje zadeve dr. A. Korošec dopoldne ob 8. uri volilni shod v Celju. Na tem shodu je govoril o delu sedanje vlade za kmeta in delavca, o zunanji politiki sedanje vlade ter o tem, zakaj je predragočila prejšnjo zunanjo politiko. Minister za notranje zadeve je imel še tisto dopoldne volilni shod v Mariboru, in sicer ob 11. uri. V Mariboru je govoril o notranjem in zunanjem političnem življenju in dejal, da se lahko vse stranke udeležujejo volitev. Sedanja vlada da je začela z obnovo države in narodnega gospodarstva, s trgovinskimi pogodbami da je odprla tuzemelskemu gospodarstvu nove trge in povzročila, da so se dvignile cene kmečkim pridelkom. Notranji minister je pripovedoval tudi o razdolžitvi kmetov in zmanjšanju kmečkih dolgov. Govoril je tudi o starostnem zavarovanju in minimalnih mezdah za delavce. Pripovedoval je, da je vlada spravila v obtok velike vsote denarja, ki so jih nakupičili v državnih denarnih zavodih, in jih je zagotovila za javna dela, ki bodo koristila mnogim krajem. Tudi v Mariboru je sedanji notranji minister dr. A. Korošec govoril o zunanji politiki sedanje vlade v zadnjih treh letih ter da je sedaj na državnih mejah mir.

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglašanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali. **Uprava in uredništvo.**

ni nič prevratnega duha, ker jih duši lakota. To je revščina, ki ne more in tudi noče pokazati nobenega odpora in prekucuštva.

»Sam sem videl starega Juda na ulici, kako je iz občestnega koša za smeti pobiral objedene skorje melone in ogrizke sadja ter tam vpričo ljudi in mene jedel in obgrizoval te odpadke. Mene je bilo naravnost strah te lakote...«

»In ti ljudje živijo samo med seboj! Ne odirajo, kot se govori, drugih, kristjanov. Stradajo. Hočejo samo to pravico, da jim drugi dajo živeti.«

»A kako naj bi se to vprašanje rešilo?« vprašam.

»Da bi se na prostoru za en milijon naselilo deset milijonov ljudi, to je naravno nemogoče. In nekaj takega hočejo v Palestini. To se ne more posrečiti, posebno zato ne, ker tega nihče odkrito ne želi in si ne prizadeva. To je vse samo hinavščina, da se zamoti javno mnenje. Tudi Zidje sami niso edini, ali naj si ustanovijo svojo državo ali ne. Marsikdo ne bo hotel zapustiti svojega dobrega mesta in začeti življenje znova, čeprav v Mojzesovi deželi. Kdo bi tudi upal na mir v državi, kjer bi morali živeti skupno z Arabci, ki so se prav zaradi nas zedinili proti nam in proti Evropi!«

»Pa konferenca v Evianu?«

»Lepe obljube, nič več. Tudi države, ki nastopajo kot naše zaščitnice proti našim preganjalcem in za rešitev našega vprašanja, tudi te države ne mislijo odkrito. Anglija na primer prav po stiski avstrijskih Židov ni dovolila niti nekaj desetina židovskih zdravnikov, da bi praktičirali na Angleškem... Jaz sam ne vidim nobene rešitve in nobenega izhoda. Odkar živi judovski narod, je vedno potoval po svetu in vedno živel tudi doma — in to se ne bo dalo spremeniti. Rastreseni smo po vsej zemlji in da delamo to, kar delamo, to je naša samoobramba! Da nas najdete v trgovini, v bankah, v velepodjetjih, v rudnikih, v bolnicah, na univerzah, to je napravil iz nas samoobrambni boj. V mukah in pod pritiskom se je izoblikoval ta naš cinčni, analitični duh, boj za obstanek je kriv naših toliko poudarjenih nega-

Mali zapiski

Prepovedani letaki

Državno pravdnistvo v Zagrebu je prepovedalo širiti tele letake:

1. »Zločin versailleskog ugovora«.
2. »Raspis novih izbora«.
3. »Radni narode«.

Letaki so izšli v Zagrebu.

Nacionalna morala.

V poljskem državnem zboru, sejmu, je bilo 3. t. m. precej živahno. Predsednik ukrajinskega zborničnega kluba Vazil Mudrij je namreč v pre-računski obravnavi napovedal, da bodo Ukrajinci zahtevali avtonomijo svojega ozemlja. Poljski poslanci so bili zaradi tega hudo razburjeni. Poljska morala je namreč nacionalna. Po njej so oni imeli pravico zahtevati Tješin od Čehov za svojo državo, ker je bilo tam celih 80.000 Poljakov med 150.000 Čehi, a seveda strnjeno naseljenim 7 milijonom Ukrajincev ne gre pravica, da bi smeli zahtevati samo avtonomijo v poljski državi.

Nova politika v češko-slovaški republiki.

Sedanja nova vlada češko-slovaške republike ima pred vsem nalogo, da likvidira centralizem. Ta centralizem seveda še daleč ni bil tako krut, kakor naš, ki so ga uvedli jugoslovenci z vidovdanske ustavo, in tudi ni tako izkoriščal Slovakov, a seveda, kakor pač vsak centralizem, je tudi češki gledal, da ni bil prikrajšan. Po pravici zahtevajo za to Slovaki, da se jim popravi vsa finančna škoda, ki so jo trpeli. Nova vlada priznava tudi, da so te zahteve upravičene. In tako bo prišlo do pravega sporazuma med vsemi tremi državnimi narodi v bratovski republiki na severu. Krivična stvar nima teka — koliko bi bilo bolje, če bi se bilo to zgodilo takoj od vsega začetka in koliko bi bila manjša letošnja stiska v tem primeru — če bi bilo sploh prišlo do nje!

Rusija in Ukrajina.

»Neue Zürcher Zeitung« prinaša dopis o ruski vnanji politiki. Omeniti je vredno, kako gleda Rusija na vprašanje Karpatske Rusije. Zanimivo je, da so Rusi sprejeli nemški izraz za to deželo, namreč Karpatsko Ukrajino, ker hočejo prav tako kakor Nemci, da ostane pri češko-slovaški republiki. V Moskvi sicer poznajo Hitlerjeve načrte glede Velike Ukrajine, vendar pa se jih ne boje preveč. Pač pa pričakujejo, da bodo poljski Ukrajinci kmalu zanje »zrel sad«. Kajti po mnenju Rusov bodo nemški načrti z Ukrajino mnogo prej izzvali nemško-poljski kakor nemško-ruski spor. Na vsak način pa je za Ruse velika skušnjava, da se sporazumejo z Nemci na poljske stroške.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

in čaka, kdaj ga bodo po vrstnem redu poklicali na študij. A po študijah? Potem mora imeti prakso, nato dobiti dovoljenje, da odpre odvetniško pisarno, in tako bo imel skoraj petdeset let, ko bo mogoče prišel do svojega dela. Pravijo, da je med židi mnogo komunistov. Kaj se vam to ne zdi razumljivo po vsem tem, kar sem vam povedal samo o sebi, svojem očetju in bratu? In koliko je še bolj krivičnih primerov! In vendar smo toliko pozitivnega napravili za Poljsko! V Nemčiji je bilo Židov razmeroma malo, toda vse to so bili najboljši zdravniki, vseučiliški profesorji, znanstveniki. Kako da nihče ne tehta tudi naših dobrih strani?«

Čez čas je spet nadaljeval v neki misli na domovino, ki jo je zapuščal.

»Jaz sem Poljak in sem tesno zvezan s to deželo. Rad bi vedel, kakšno mnenje imate o njej in kakšne vtiske je napravila na vas?«

Pripovedoval sem mu o svojih ugodnih in neugodnih vtiskih. Popravljal je moje napačne sodbe in mi razlagal moje nerazumevanje.

»Jaz vedno branim Poljsko, kjer koli nanese pogovor na njo, ker sem zvezan s to deželo, pa čeprav mi niti kruha ne mara dati. Res sem na Poljskem doma in zato mi je resnično težko, da moram služiti izven njenih mej. Poglejte le, koliko je v zadnjem času izšlo knjig, ki pripovedujejo o deležu Židov pri obnovi Poljske: Židje v osvobodilnem boju, Židje v legijah Pilsudskega, Židje v trgovini Varšave, Židje v poljskem samostojnem gospodarstvu. In vse to so pozitivne postavke. In če bi govorili še o poljski literaturi, likovni umetnosti itd. Vendar nas izganjajo, oni, tako katoliški narod!... Ali ste videli varšavski geto s 500.000 prebivalci?«

»Sem. In toliko proletarščine nisem še nikjer srečal kot tam.«

»Ne, ne proletarščine! Revščine!«

»Saj to sem mislil reči, ne v političnem smislu.«

»Da, ker med temi množicami ni levičarjev. To so ortodoksni Judje, ki vam žulijo svoj talmud in staro pismo in se izgubljaajo v božjih ideologijah. Jaz osebno sem brez vere. Kaj naj bi mi govorile Mojzesove in vse druge preroške knjige! Židovskim množicam pa so svete. V teh množicah

ktivnih plati. Pregarjali so nas vedno, v vseh do-
bah, v vseh delih sveta — zato ni nič novega, kar
se sedaj godi z nami. In če me imajo vedno in
povsod za tujca, za manj vreden, neetičen ele-
ment, kakšna naj bo moja duša, moja notranjost?
Ali se ne bom iz potrebe samoobrambe razvil v
zakrknjenega sovražnika vsakogar? Povsod bom
razkrajal, razdiral, krivil in skrival! To je naša
negativna plat, toda zakaj nihče noče priznati, kje
je notranja krivda za to našo izkrivljenost? In
vendar imamo pozitivnih elementov v sebi — po-
glejte samo imena pisateljev, znanstvenikov in
glasbenikov židovskega porekla! In je začel na-
števati zdravnike, filozofe, glasbenike, lirike, dra-
matike.

»A vašega razdiralnega elementa je res veliko.«

»Je. Toda kolikó računov moramo mi plačati za druge krivce! Koliko je nam podtaknjenih de-
janj, ki jih moramo na svoji koži plačati za druge!
Poznate mogoče običaj azazela iz starega zakona?
To je bil kozel, na katerega so judje prenesli vse
svoje grehe in ga kot zadostilno žrtev namesto
sebe pogнали v puščavo, kjer je poginil. Tako de-
lajo tudi z nami. Poglejte Avstrijo v teh zadnjih
mesecih! Pregarjati so začeli na Dunaju Žide, češ
da so bili lastniki dunajskih in avstrijskih gospo-
darskih, trgovskih in denarnih podjetij. Ko pa so
se začela pogajanja za ureditev avstrijskih dol-
gov, se je izkazalo, da so bili židje samo upravniki
in ravnatelji, samo služabniki teh podjetij, v ozad-
ju pa so bili pravi lastniki kapitala Angleži in
Francozi. Sploh pa recimo tudi že v Avstriji Židje
niso mogli biti ne častniki ne državni in ne občin-
ski uradniki. Zato so morali v proste poklice. To-
da ob priključitvi Avstrije Nemčiji je bilo nekaj
deset tisoč židovskih brezposelnih na Dunaju, ki
jih je morala vzdrževati židovska verska občina.
In vse to kaže, da vendar pleme samo ne opravi-
čuje, da bi nas Žide imeli za izžemovalce, po drugi
strani pa bi ljudje krščanskih plemen bili vsi pra-
vični in dobri.«

Odšel je na vlak prej ko jaz. Odkrito je bil
vesel, pred odhodom v tuji svet, da se je še mogel
pogovoriti o Poljski, svoji domovini. Bogve kako
ga bo sprejelo afriško sonce...